

Zákon o geneticky modifikovaných organismech a občanská práva (sněmovní tisk č. 267)

Nový zákon o geneticky modifikovaných organismech stanoví konkrétní pravidla pro uvolňování geneticky modifikovaných organismů do krajiny. Ale pozměňovací návrh poslanců Jaroslava Pešána a Mariána Bielesze, který chce seškrtat občanská práva a zvýhodnit biotechnologické společnosti před ostatními, je kontraproduktivní, zbytečný a nedemokratický. Jeden z jeho bodů dokonce přímo brání společnému provozování ekologického zemědělství a GM polí v České republice. Greenpeace a Hnutí DUHA s ním proto nesouhlasí. Tento informační list shrnuje důvody pro hlasování proti tomuto návrhu.

Povolování vypouštění GMO

Geneticky modifikované organismy musí před vypouštěním do prostředí (například setím

plodin na polích) dostat povolení. Pravidla povolovacího řízení stanoví zákon.

Pozměňovací návrh

Pozměňovací návrh žádá:

- Vyškrtnout ustanovení, podle kterého občané mají právo případně požádat vyšší úřad o přezkoumání povolení (škrtnutí odstavce 10 v § 10).
- Utajovat informace o vypouštění geneticky modifikovaných organismů – veřejnosti budou sděleny pouze "na základě prokázání zdůvodněného zájmu" (úprava odstavce 3 v § 23 a písmene i) v § 38).
- Uzavřít ministerskou komisi pro nakládání s geneticky modifikovanými organismy před specialisty z ekologických občanských organizací (úprava § 28).

Rizika pro naše okolí

Uvolňování geneticky modifikovaných organismů do krajiny může znamenat riziko. Vědci se například obávají, že vinou odolnosti GM plodin vůči herbicidům a křížení s příbuznými druhy plevelů mohou vzniknout těžko odstranitelné tzv. superplevely, na které nebudou platit žádné přípravky [1]. Potom budou podobně jako známý bolševník zamořovat krajinu. Tento týden zveřejněný výzkum zadaný britskou vládou prokázal, že na polích s GM řepkou a cukrovou řepou a kolem nich rapidně klesá biologická diverzita – bohatství rostlinných a živočišných druhů [2].

Velmi vážná je také ekonomická zátěž, která dopadne na české konvenční i ekologické zemědělce. Ti totiž ponесou následky kontaminace své produkce GM příměsí z okolní krajiny. Produkce tak bude více kontaminovaná než připouští zákon (1 % u konvenčních a 0 % u ekologických zemědělců) a nezbude než ji prodat hluboko pod cenou. Na evropských trzích totiž není o GM produkty zájem. Výzkum Evropské unie ukázal, že náklady budou až o desítky procent vyšší [3].

Seškrtání občanských práv

Občané (například zemědělci) by měli mít při rozhodování o návrzích na vypouštění GM organismů do krajiny, ve které žijí, na úřadech spravedlivě stejná práva jako biotechnologické společnosti. Není možné, aby jedna strana v diskusi – biotechnologický koncern – měla možnost požádat o přezkoumání rozhodnutí a nové prozkoumání svých argumentů, zatímco druhá strana – občané – nikoli. Proto je návrh seškrtat občanská práva nepřijatelný.

Evropská i česká veřejnost nedůvěřuje geneticky modifikovaným organismům a odmítá je. Potvrzuje to jeden průzkum veřejného mínění za druhým. Příčinou je právě zbytečné tajnostkářství a rozhodování bez kontroly, za zavřenými dveřmi. Pokud mají lidé nové technologii důvěřovat, je podmínkou, aby měli pocit, že rozhodování může ovlivnit i někdo jiný než výrobci a úředníci.

Role veřejnosti v řízeních

Zkušenosti s paragrafem o občanském právu účastnit se správních řízení o povolení jsou zatím velmi dobré. Do dnešního dne proběhlo celkem 38 řízení. Všechna byla vyřízena kladně.

Občanské sdružení (Greenpeace) se účastnilo pouze jediného z nich: na povolení Bt kukuřice MON 810. Připomínkovalo v něm vydané povolení a kritizovalo, že jeho podmínky jsou nekontrolovatelné (společnost Monsanto v něm má sama sebe kontrolovat, zda podmínky dodržuje) a v rozporu s doporučením Evropské komise [4].

Greenpeace ani ostatní občanská sdružení nic nenamítala proti ostatním žádostem. Bez námitek tak byla schválena GM sója pro uvádění do oběhu, takzvané uvádění do životního prostředí (pěstování ve volné krajině) sedmi různých plodin a uzavřené (laboratorní) nakládání s dalšími 30 druhy GMO.

Role ostatních účastníků řízení

Ekologické a občanské organizace svými připomínkami rozšiřují okruh otázek, na které musí žadatel odpovědět. Vyvažují tak komerční zájmy biotechnologických společností.

Koaliční smlouva

Návrh seškrtat občanská práva je v rozporu s koaliční smlouvou. Vládní strany se v ní výslovně zavazují, že "*budou podporovat udržení a zkvalitnění účasti veřejnosti při ochraně životního prostředí*" (podtržení doplněno) [5].

"Zdůvodněný zájem"

Není nejmenší důvod geneticky modifikované organismy před lidmi utajovat. Nejde o žádné státní ani komerční tajemství. Zatajování experimentů na polích v sousedství je dalším receptem na nedůvěru veřejnosti.

Naprosto nepřijatelný je návrh, aby občané museli úředníkům vysvětlovat, proč chtějí o GM polích v okolí svého domova vědět – nebo

aby úředníci rozhodovali, zda občan svůj zájem dostatečně nebo správně zdůvodňuje.

Evropská komise paradoxně doporučuje přesný opak: zveřejňovat přesnou polohu polí s GM plodinami na internetu. Má k tomu konkrétní praktický důvod. Aby se předešlo křížení, nesmí se ve vzdálenosti několika set metrů (záleží na druhu) od pole s GM plodinami pěstovat stejné druhy v konvenčním nebo ekologickém zemědělství. To samozřejmě není možné, pokud je utajena poloha GM polí. Aby ve stejné zemi mohlo zároveň existovat GM, ekologické i konvenční zemědělství, je snadná dostupnost informací nezbytná.

Evropská komise proto doporučuje: *"Registr zřízený podle článku 31(3)(b) směrnice 2001/18/EC může být užitečným nástrojem monitorování vývoje pěstování GM rostlin a pomoci koordinovat místní produkci a monitorovat vývoj s ohledem na různé typy plodin. To může být doprovázeno celosvětovým lokačním systémem založeným na zmapování GM, konvenčních a ekologických polí. Tyto informace mohou být veřejně dostupné přes Internet a další komunikační média."* [5]

Další informace:

- **GMO:** dr. Magdalena Klimovičová, Greenpeace, tel. 723-121072, magdalena.klimovicova@cz.greenpeace.org
- **Ekologická občanská práva:** mgr. Vojtěch Kotecký, Hnutí DUHA, tel. 604-202470, email vojtech.kotecky@hnuti.duha.cz

Poznámky

- [1] Eastham, K, et Sweet, J. (2002): Genetically modified organisms (GMOs): the significance of gene flow through pollen transfer, European Environment Agency, Issue report No 28, Copenhagen
- [2] Firbank, L.G., Perry, J., Squire, G.R., Bohan, D.A., Brooks, D.R., Champion, G.T., Clark, S.J., Daniels, R.E., Dewar, A.M., Haughton, A.J., Hawes, C., Heard, M.S., Hill, M.O., May, M.J., Osborne, J.L., Rothery, P., Roy, D.B., Scott, R.J., Wiowood, I.P.: The implications of spring-sown genetically modified herbicide-tolerant crops for farmland biodiversity: a commentary on the farm-scale evaluations of spring sown crops, www.defra.gov.uk/environment/gm/fse/results/fse-commentary.pdf, 16.10.2003
- [3] Lheraux, K., Libeau-Dulos, M., Nilsgard, H., Rodriguez Cerezo, E., Menrad, K., Menrad, M., Vorglimer, D. (2003): Review of GMOs under research and development and in the pipeline in Europe, European Commission Joint Research Center/Institute for Prospective Studies, www.jrc.es/gmoreview.pdf, 15.10.2003
- [4] Doporučení Evropské komise týkající se metodických pokynů pro vytváření národních strategií a optimálních postupů k zajištění koexistence geneticky modifikovaných zemědělských plodin s konvenčním a ekologickým zemědělstvím., C(2003)2624), (2003/556/EC), 23.7.2003
- [5] Koaliční smlouva mezi ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU, 9.7.2003

Magdalena Klimovičová a Vojtěch Kotecký, říjen 2003
Vydalo Greenpeace a Hnutí DUHA

Hnutí DUHA, Bratislavská 31, 602 00, Brno
telefon 545-214-431, fax 545-214-429
email info@hnutiduha.cz www.hnutiduha.cz

Greenpeace, Českomalínská 27, 160 00, Praha 6
telefon 224-319-667, fax 233-332-289
email greenpeace@ecn.cz
www.greenpeace.cz

Práci Hnutí DUHA na této publikaci laskavě podpořila Nadace OSF
Praha z prostředků Trustu pro občanskou společnost ve střední a
východní Evropě.